

Unitat 3

Revolució Industrial i moviment obrer (1750-1870)

1 Primera Revolució Industrial (RI)

Conjunt de canvis socials, econòmics i tecnològics iniciats a Anglaterra a partir de la segona meitat del s. XVIII que van transformar la societat i la producció.

1.1 Causes

- **Revolució demogràfica:** la desaparició o reducció de les mortalitats catastròfiques i ordinàries, així com l'augment de la natalitat van generar un gran creixement de la població.
- **Revolució agrària:** les millores en les tècniques i pràctiques agrícoles van comportar que l'alimentació fos suficient, variada i de qualitat. Molts camperols i petits propietaris es van arruïnar perquè no podien competir amb els grans terratinents. Per això van haver de cercar feina a les indústries de les ciutats.
- **Revolució sanitària:** millora en la higiene i en la medicina (cirurgia) que allarga l'esperança de vida.
- **Noves fonts d'energia:** l'invent que va revolucionar la indústria i el transport va ser la **màquina de vapor**, creada per James Watt, el 1769, que funcionava amb la crema de carbó. Abans, s'usava l'energia hidràulica per moure les primeres màquines industrials.
- **Noves indústries:** la **tèxtil** (cotonera) va poder deslocalitzar-se dels cursos d'aigua quan va aplicar la màquina de vapor a les filadores i als telers. La producció anglesa de teixits (indianes: cotó estampat) va superar la resta en volum, qualitat i millor preu. La **siderúrgica** (indústria del ferro) havia de cobrir la gran demanda de maquinària i mitjans de transport a través de l'augment i millora de la mineria del carbó i dels metalls. Les noves tecnologies van permetre obtenir acer, aliatge de carboni i ferro, molt més durador que el ferro.
- **Revolució dels transports:** George Stephenson va construir una locomotora a vapor (1804). El primer tram de ferrocarril uniria Liverpool i Manchester, dos dels principals centres de producció industrial (1830). El 1807, l'americà Robert Fulton va aplicar el vapor als vaixells que navegaven pels rius.

1.2 Expansió de la Revolució Industrial

Al llarg del s. XIX es va estendre per Europa de forma desigual: primer s'industrialitzen els països centrals (França, Alemanya, Bèlgica) i més tard els països mediterranis (nord d'Itàlia, País Basc, Astúries, Catalunya, Andalusia) i Rússia. Fora d'Europa només s'industrialitzen els Estats Units i el Japó a partir de mitjan segle XIX.

2 El capitalisme

La RI va fer que els mercats experimentessin un augment important del volum d'exportacions i importacions, que va propiciar la creació de grans companyies comercials. A més, la construcció del ferrocarril exigia fortes inversions de capital. Per això es van constituir companyies per accions que aplegaven les aportacions dels nombrosos inversors (inclosos els estats) i es va recórrer a préstecs de la banca.

La RI, per progressar, requeria d'un nou sistema econòmic: el **capitalisme**, basat en el liberalisme aplicat a l'economia. El seu ideòleg va ser l'escocès **Adam Smith** (1723-1790).

Principis:

- Cercar el màxim benefici amb el mínim cost.
- Defensa de la iniciativa particular (emprenedoria) i de la propietat privada.
- Els preus dels productes depenen de les lleis del mercat, que regulen l'oferta i la demanda.
- L'Estat no ha d'intervenir en l'economia perquè els mercats s'autoregulen. Això va perjudicar els drets laborals i socials de les classes populars, per exemple.

Aquest sistema genera molta riquesa, però aquesta es distribueix de manera desigual.

3 La societat del segle XIX

La RI i el capitalisme van generar una nova divisió social basada en l'acumulació de diners i el consum dominada per la **burgèsia** (**alta**: banquers, grans empresaris, rendistes; **mitjana**: petits i mitjans empresaris, funcionariat, professionals liberals; i **petita**: comerciants, botiguers, auxiliars).

Les classes populars estaven formades per camperols i obrers (**proletariat**: "qui produeix fills o prole"):

- rebien salaris molt baixos
- patien condicions de treball molt dures:
 - no hi havia legislació laboral,
 - les jornades podien superar les 15 h,
 - no es pagaven els dies festius o de baixa,
 - les dones cobraven la meitat que els homes,
 - Els nens començaven a treballar als 6 anys.
- vivien en barris massificats propers a les fàbriques en habitatges humils.

La voluntat de sortir d'aquesta situació precària originaria el moviment obrer o sindical.

4 El moviment obrer

4.1 Primeres protestes i els sindicats

El **luddisme** constitueix l'inici del moviment obrer. Rep el nom de Ned Lud (o Ludd), obrer britànic que el 1779 destruï un teler mecànic. Els obrers culpaven la maquinària dels seus mals (atur, degradació del treball, baixos salaris, etc.). Hi hagué accions luddites a Camprodon, Barcelona i Alcoi.

La necessitat dels obrers d'organitzar-se per defensar els seus drets va comportar la creació dels **sindicats obrers**. El dret d'associació va ser reconegut per primer cop a la Gran Bretanya, el 1824. Això va possibilitar l'aparició de les **Trade Unions**. Els sindicats ajudaven econòmicament els seus afiliats quan no podien treballar o quan es declaraven en vaga. El **cartisme** va ser un moviment polític i sindicalista, sorgit el 1838, basat en les reivindicacions democràtiques de la Carta del Poble, que va organitzar protestes i vagues generals.

4.2 Socialisme

Conjunt de doctrines que, en oposició a l'individualisme liberal, propugnen una reforma de la societat basada en la supressió de les classes socials i la col·lectivització dels mitjans de producció, de canvi (diners) i de distribució.

- **Socialisme utòpic:** crític amb la societat industrial i favorable a alguns valors il·lustrats (igualtat, educació). No qüestionen les classes socials ni la propietat privada. S'oposen a les revoltes.
- **Socialisme científic o comunisme:** ideat pels filòsofs alemanys **Karl Marx** (1818-1883) i **Friedrich Engels** (1820-1895) defensa la lluita de classes fins que els obrers assoleixin el poder (dictadura del proletariat), el repartiment igualitari de la plusvàlua (beneficis econòmics) i la desaparició de l'Estat.
- **Socialdemocràcia:** socialisme moderat que ha arribat fins avui dia, que promou la justícia social i econòmica a través de la intervenció de l'Estat en el marc del capitalisme.

4.3 Anarquisme

Pensadors russos, com **Mikhaïl Bakunin** (1814-1876) i **Piotr Kropotkin** (1842-1921), defensaven l'anarquia, un model de societat basat en la llibertat individual i en la propietat col·lectiva i oposat a qualsevol organització autoritària, com els partits polítics, l'Estat o la dictadura proletària.

Va evolucionar en dos corrents: l'**anarcocomunisme**, minoritari, contrari als sindicats i partidari del terrorisme contra polítics i empresaris; i l'**anarcosindicalisme**, majoritari, que pretenia la revolució obrera per abolir el sistema salarial i assolir l'autogestió i el comunisme llibertari (sense partits polítics). La Confederació Nacional del Treball (CNT) seria el seu màxim exponent a casa nostra.

4.4 La Comuna de París

Va ser un intent de dur a la pràctica les idees socialistes i anarquistes. El 1871, durant la guerra francoprussiana, amb el govern refugiat a Versalles, els parisencs, davant el setge que patien, van emprendre reformes pel seu compte: substitució de l'exèrcit i la policia per una milícia popular, separació entre l'Església i el govern, organització de cooperatives obreres, etc. Al cap de dos mesos, quan les autoritats van tornar a París, van reprimir el moviment amb violència.

4.5 Associació Internacional de Treballadors (AIT)

El 1864, es va fundar, a Londres, l'**AIT** o **Primera Internacional** per coordinar les reivindicacions obreres a tot el món. El 1872, els anarquistes van ser expulsats per les seues diferències amb els socialistes i l'**AIT** es va dissoldre.

Gràcies a l'auge dels partits i sindicats socialistes es va convocar la **Segona Internacional** (París, 1889), que va acordar la celebració de la diada del treball cada primer de maig. El suport d'alguns socialistes a la I Guerra Mundial va causar un nou trencament de l'**AIT** el 1914.

Amb el triomf de la Revolució Russa (1917), el Partit Comunista de Rússia, liderat per **Lenin**, va organitzar, el 1919, la **Tercera Internacional** o Internacional Comunista (**Comintern**) per acabar amb el capitalisme i establir la dictadura del proletariat a tot el món. Per l'aliança de Rússia amb els Aliats (capitalistes) durant la II Guerra Mundial, l'**AIT** es va tornar a desintegrar (1943).

Paral·lelament, el 1938, per aturar l'auge del feixisme a Europa, el líder comunista rus, **Trotski**, va fundar una **Quarta Internacional**. Però el seu assassinat, a mans d'un agent català, Ramon Mercader, ordenat pel dictador rus **Stalin**, el 1940, va frenar les pretensions de l'**AIT**.